

מכל מקום יוסיף ויספק מארבע, כלומר, יספק את כל הסאין שקיבל עליו בהתאם למחיר הישן, ולא יפחות מהם מחמת המחיר החדש.

ואותם סאים נוספים שהוא מספק מעבר למה שקיבל עליו בשעת היוקר, והם אינם נצרכים לנסכי הציבור, הן הן "מותר נסכים" שהולכים לקיץ המזבח.⁽¹⁾

ב. המקבל עליו לספק להקדש סלתות משלש סאין לסלע, והוזלו הסלתות ועמדו מארבע סאין בסלע, אף זה יספק מארבע [לפי מחיר ארבע סאין לסלע], והיינו, שיוסיף על הסאים שקיבל עליו עד כנגד המעות שקיבל.

תניא כוותיה דרבי חייא בר יוסף, ותניא נמי כוותיה דרבי יוחנן:

תניא כוותיה דרבי חייא בר יוסף: בירוצי מידות הללו של הנסכים מה היו עושין בהן, אם יש זבח אחר — להקריב באותו יום — יקרבו עמו, ואם לנו, יפסלו בלינה —⁽²⁾

שיר הקדש לעולם על העליונה —

ואם לאו, מקיצינ בהן את המזבח.

ד. לכאורה היה נראה מדברי התוספות, שלא כמו שנתבאר בהערה 8 אות ד, דלמאן דאמר "בירוצי המידות נתקדשו", היינו שהם חלק מהמידה; כי אם כן היה נראה שלא אמרו "מותר נסכים לקיץ המזבח" אלא דוקא למאן דאמר "בירוצי מידות לא נתקדשו", ולכן הולכים הם לקיץ המזבח, אבל למאן דאמר בירוצי מידות נתקדשו, כיון שהם חלק מהמידה למה ילכו לקיץ המזבח, והרי צריך להביא אותם לנסכים. אך ראה ב"חזון איש" מנחות סימן כד אות יא, אריכות גדולה בביאור כל הענין. ה. יש לדקדק למה נקט "מותר נסכים" ולא מותר מנחות, ויכול אף שאר מנחות ושמנס.

בהערה 8 אות ג משמו, ומשום שאם לא כן וקידוש בירוצי המידות הוא משום שנמשחו מבחוץ ומדרכנו וכמו שכתב הרמב"ם, אם כן יש לומר שהם אמרו שיהיה להם פדיון, ראה שם באריכות יותר; אלא ודאי ד"בירוצי מידות נתקדשו" הוא מדין תורה.

עוד העיר שם: האיך עלה על דעתם לפרש דין זה למאן דאמר בירוצי מידות לא נתקדשו], והרי לשיטתו הוי חולין גמורים; וביאר דבריהם, דמכל מקום אף אם לא נתקדשו, מכל מקום הם קדושים מצד דמידות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, אלא שמטעם זה אינו אלא מדרכנו, ומועיל פדיון; ומיהו מדברי רש"י בכתובות קן א שהובאו באות א נסתרו דבריו לכאורה, שהרי מבואר לשיטתו דמותר נסכים לקיץ המזבח אפילו לפני שקדשו בכלי שרת, והיינו לכאורה משום קדושת דמים שלהם, וכך יש לפרש גם בדברי התוספות, ואפילו אם בירוצי מידות לא נתקדשו כלל; ונפקא מינה בכל זה, אם בירוצי מידות שהולכים לקיץ המזבח הוא דוקא במידות הלח שנתקדשו, או אף במידות היבש שלא נתקדשו כלל לדעת רבי עקיבא.

1. כן נראה בפשיטות, דכשקיבל עליו בשעת הזול ומספק כשעת היוקר, זה אינו בכלל מותר נסכים; אך ראה בפירוש רבינו גרשום, וצריך תלמוד.

2. מבואר מן הברייתא שבירוצי המידות ההולכים לקיץ המזבח קדושים קדושת הגוף, שהרי נפסלים הם בלינה, והיינו משום שקדשו בכלי, וכמו שכתבו התוספות לעיל פח א

וקיין זה מהו? עולות, הבשר לשם ועורות לכהנים.⁽³⁾

תניא כוותיה דרבי יוחנן: המקבל עליו לספק סלתות מארבע ועמדו משלש, הרי זה מספק מארבע; משלש, ועמדו מארבע, אף זה מספק מארבע, שיר הקדש על העליונה — וזהו ששנינו "מותר נסכים"⁽⁴⁾ לקיין המזבח".

מתניתין:

משנתנו עוסקת בחיוב נסכים לקרבנות

השונים:

כל קרבנות הציבור והיחיד טעונין הבאת נסכים עמהם, היינו מנחת נסכים בלולה בשמן שהיא עולה כליל על המזבח, וכן נסכי יין ליתן לספלים שעל גבי המזבח.⁽⁵⁾

חויץ מן הבכור והמעשר בהמה והפסח, והחטאת והאשם, שאינם טעונים נסכים.

אלא שהטאתו של מצורע — שנטהר — ואשמו שמביא עמה, חלוקים משאר חטאות

גם ב"משנה למלך" שם; ולפי זה מתיישב. וכבר העירו האחרונים, שלשון הברייתא משמע כפירוש זה, שאם לא כן היה לו לומר "ואם לנו יפסלו בלינה" אחר שאמר שילכו לקיין המזבח; ומשמע: דוקא אם יש שם זבח אחר ייפסלו בלינה, אבל אם הולכים הם לקיין המזבח לא ייפסלו בלינה, ואף לאחר שלנו מקיציץ בהם את המזבח, אם לא נשחט עליהם הזבח.

3. ביאר בפירוש המיוחס לרש"י: מהו דתימא, הואיל ולקיץ המזבח הוא, יהא כולו עולה ואפילו עורה, שיחזור ויקח מדמי עור הבהמה לצורך עולה, ולא יהא עורה לכהנים, קא משמע לן.

4. ב"מקדש דוד" סימן י אות א, הוכיח מכאן, שמנחת הנסכים נקראת "נסכים", שלא כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות בזבחים, אלא כדבריו בהלכות מעשה הקרבנות כמובא שם; וראה לשון רש"י מכתב יד כאן: וסלתות קרי "נסכים", דהרי למנחת נסכים הם באים.

5. שיעור הנסכים נתבאר בכתובים: שלשה עשרונים לפר, ושני עשרונים לאיל, ועשרון

וביאר שם, דהיינו משום שברייאת זו סוברת "בירוצי מידות נתקדשו", הובאו דבריהם בהערה בעמוד א; ולפי זה יש לתמוה:

האחד: לשיטת רש"י בכתובות קו א — הובאו בהערה בעמוד א — שבירוצי המידות המבוארים כאן עדיין לא קדשו בכלי, אם כן למה ייפסלו בלינה?!

השני: לפי שיטת רש"י בביאור הסוגיא לעיל עט א, דאיתא שם: אין הנסכים מתקדשים אלא בשחיטת הזבח; ופירש רש"י שם כפשוטו, דהיינו לענין ליפסל בלינה שאין הכלי מקדשם ליפסל, אלא שחיטת הזבח מקדשם, ונהתוספות שם ולעיל טו ב חלקו עליו, ופירשו דלענין ליפסל בלינה ודאי הכלי מקדשם, והנידון הוא לענין שינוי הנסכים לזבח אחר; ולכאורה תיקשי על רש"י: הרי בירוצי המידות המבוארים כאן היינו בירוצי מידות הנסכים, ומפורש בברייתא, שאם לנו ייפסלו בלינה?! [ויש מי שהעיר, דמאחר שהולכים לקיין המזבח, אין דינם כנסכים].

אך ראה ב"כסף משנה" [מעשה הקרבנות ב ין שהוא מפרש: אם לנו, שלא הקריבן עם הזבח האחר — נפסלו בלינה, דכיון דיש שם זבח אחר נתקדשו הבירוצין ליפסל בלינה [הובאו דבריו

תלמוד לומר "עולה".

ומאחר שפירט הכתוב עולה, שלמים מנין שאף הם טעונים נסכים, תלמוד לומר "עולה או זבח".⁽⁷⁾

תורה מנין⁽⁸⁾ שאף היא טעונה נסכים, תלמוד לומר "או זבח", ובאה תיבת "או" לרבות את התודה.

יכול שאני מרבה אף את הבכור ומעשר ופסח וחטאת ואשם, שיהיו טעונים נסכים —

תלמוד לומר "לפלא נדר או בנדבה", ללמד: קרבן הבא בנדר ונדבה — כעולה שלמים ותודה — הוא בלבד טעון נסכים, אבל קרבן שאינו בא בנדר ונדבה, אין טעון נסכים.⁽⁹⁾

ואשמות וטעונין נסכים, ושיעורם כשאר נסכים.⁽⁶⁾

גמרא:

תנו רבנן: נאמר בפרשת נסכים [במדבר טו]: "כי תבואו אל ארץ מושבותיכם אשר אני נותן לכם. ועשיתם אשה לה' עולה או זבח, לפלא נדר או בנדבה, או במועדיכם, לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר או מן הצאן. והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה..."

אילו אמר הכתוב רק "ועשיתם אשה לה' והקריב המקריב קרבנו..." יכול הייתי לומר: כל העולה לאישים יהא טעון נסכים, ואפילו מנחה יביא עמה עוד מנחת נסכים כליל לה', ויין לנסכים —

וחטאת לכפר בעיני תרי קראי, וצריך תלמוד].

7. הנה שלמים נכתבו בהמשך הפרשה שם במפורש: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח לפלא נדר או שלמים לה".

8. לקמן מקשינן: אטו תודה לאו זבח, ומשינין לה.

9. ה"פרי מגדים" ב"אשל אברהם" באורח חיים סימן א סק"ח כתב: ויש לראות כפי הנראה דהטור [שם] ספוקי מספקא ליה אם בא בנדבה ממש כרבי אליעזר [מסכת כריתות] דאמר: מתנדב אשם תלוי כעולה ממש ... אם כן אשם תלוי לרבי אליעזר בר נסכים הוא, דבא בנדר ובנדבה כעולה, ראה שם הנפקא מינה בזה לדינא היום, ומה שכתב עוד בזה.

לכבש; ויין ושמן, חצי היין לפר, ושלישית ההין לאיל, ורביעית ההין לכבש.

6. א. כמבואר ברמב"ם מעשה הקרבנות י ב. ב. כתב הרמב"ם בפירושו המשניות: אמרו בגמרא סוטה, שסיבת היות החטאת והאשם אינן חייבין נסכים, כדי שלא יהא קרבנו מהודר, והוא גם הסיבה להיות מנחת חוטא בא בלא שמן ולא לבונה; אבל חטאת מצורע ואשמו טעונים נסכים, לפי שאינן באין על חטא, אבל חטאת נזיר אינה חייבת נסכים לפי שהם אמרו "נזיר חוטא הוא"; [וראה לקמן צא א, דילפינן לחטאת ואשם שהם טעונים יין לנסכים, מ"עולה" ומ"זבח", ומקשינן: הרי מצינו בנזיר — לפי שיטת רש"י — שמתיבת "זבח" נלמד חטאתו ואשמו כאחד; ומשינין: הני מילי — בנזיר — היכא דתרווייהו כי הדדי נינהו [ופירש רש"י דשניהם להכשיר], אבל היכא דאשם להכשיר

נאמר בתחילת הפרשה "לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר או מן הצאן", ואם כן למה יצא בן בקר, כלומר, למה כתיב "וכי תעשה בן בקר", יאמר הכתוב "והקריב על בן הבקר מנחה".⁽¹¹⁾

לחקיש אליו ולומר לך: מה בן בקר מיוחד הבא בנדר ונדבה, אף כל בא בנדר ונדבה בלבד הוא שחייב בנסכים, ולא חטאת ואפילו כשהיא באה מחמת הרגל.

כאן שבה הברייתא לפרש את תחילת הפרשה:

"לעשות ריח ניחוח לה' מן הבקר או מן הצאן" מה תלמוד לומר, כלומר, למה הזכיר הכתוב "מן הבקר או מן הצאן", והרי בפירוט שפירטה התורה באותה פרשה את דיני הנסכים לבן בקר לאיל ולכבש, כבר למדנו שהחיוב הוא בבקר ובצאן, ולמה הזכיר בתחילה "מן הבקר או מן הצאן"?⁽¹²⁾

לפי שנאמר בתחילת הפרשה: "ועשיתם

משמע להוציא את אלו, כלומר, יכול כשם שאני מוציא את אלו, כך אוציא גם את חובות הבאות מחמת הרגל ברגל, ומאי נינהו? (10) עולות ראייה ושלמי חגיגה, ומשום שנאמר: לא חייב הכתוב בנסכים אלא כשהוא מביא נדר או נדבה, אבל קרבנות חובה אינם טעונים נסכים —

תלמוד לומר "או במועדיכם", ללמד: לא רק עולות המוספין טעונים נסכים, אלא כל הבא במועדיכם — ואף עולות ראייה ושלמי חגיגה — טעון נסכים.

משמע להביא את אלו, כלומר, יכול כשם שאני מביא את אלו, כך אביא גם שעירי חטאת של מוספי הרגל הואיל ובאין חובה ברגל, ואף שאינם באין בנדר ונדבה —

תלמוד לומר בהמשך הפרשה: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה' והקריב על בן הבקר מנחה" —

והרי "בן בקר" בכלל היה, כלומר, הרי כבר

ויין תקריב לנסך חצי ההין ... ולפי זה אין מקום לשאול למה יצא בן בקר, שהרי הכתוב מפרש את דיני הכבש לחוד ואת האיל לחוד ואת בן הבקר לחוד שנסכיהם שונים —

ובהכרח לפרש כפי שנפרש בפנים על פי לשון הפירוש המיוחס לרש"י; וב"טהרת הקודש" ביאר את דבריו, שאין כוונתו לומר דלא ליכתוב "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח", שהרי "עולה או זבח" נדרש לקמן צא א, [ראה שם], אלא: לא ליכתוב אלא וכי תעשה עולה או זבח, ולא ליכתוב "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח".

12. כן נראה לפרש.

10. כלומר, אי אתה יכול למעט את עולות המוספין, כי נאמר בהם במפורש בתורה שהם חייבים בנסכים, ולכך מפרשת הברייתא שהייתי ממעט עולת ראייה ושלמי חגיגה, ובפירוש המיוחס לרש"י הזכיר גם שלמי שמחה.

11. הנה כך הוא סדר הפרשה שם: ועשיתם אשה לה' עולה או זבח ... והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סולת עשרון ... ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד. או לאיל תעשה מנחה סולת שני עשרונים ... ויין לנסך שלישית ההין ... וכי תעשה בן בקר עולה או זבח לפלא נדר או שלמים לה'. והקריב על בן הבקר מנחה סולת שלושה עשרונים ...

שניהם], אביו שלא אמו, אמו שלא אביו, מנין? תלמוד לומר: "אביו ואמו קילל, דמיו בו", אביו קילל, אמו קילל – דברי רבי יאשיה.

רבי יונתן אומר: [אינו צריך, כי "את אביו ואת אמו"] משמע שניהם כאחד, ומשמע אחד בפני עצמו, עד שיפרוט לך הכתוב "יחדיו" [כדרך שפירט בכלאים "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו"].

ומקשינן לרבי יונתן:

למה לי קרא להפריד בין בקר לצאן, והרי כיון שאמר הכתוב "מן הבקר ומן הצאן" כבר ידענו שהכוונה היא או זה או זה, דהאמר רבי יונתן עצמו:

"את אביו ואת אמו" משמע כל אחד בפני עצמו, עד שיפרוט לך הכתוב "יחדיו", ואם כן "מן הבקר ומן הצאן" משמע נמי כל אחד בפני עצמו כיון שלא פירט הכתוב "מן הבקר ומן הצאן יחדיו תקריבו את קרבנכם"; ולמה לן יתור "או" בפרשת נסכים!?

ומשינינן: איצטריך הכתוב בפרשת נסכים להפריד ביניהם, כי סלקא דעתך אמינא:

הואיל וכתוב "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן" ולא אמר "מן הצאן" כמו שאמר "מן הבקר", ⁽¹⁾ כמאן דכתיב "מן הבקר ומן הצאן יחדיו" דמי.

אשה לה' עולה", שומע אני אפילו עולת העוף במשמע שיתחייב להביא עמה נסכים, שהרי באה היא בנדר או בנדבה, לפיכך תלמוד לומר: "מן הבקר או מן הצאן", למעט עולת העוף. דברי רבי יאשיה.

רבי יונתן אומר: אינו צריך "מן הבקר או מן הצאן" כדי למעט עולת העוף, שהרי הוא אומר "עולה או זבח", ואילו עוף אינו זבח שאינו בזביחה [בשחיטה] אלא במליקה, ונתמעטה עולת העוף –

ואם כן, מזה תלמוד לומר "מן הבקר או מן הצאן" –

לפי שנאמר בתחילת ספר ויקרא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם".

יכול הייתי לומר: האומר "הרי עלי עולה", הרי זה יביא שתי קרבנות משניהם, הן מן הבקר והן מן הצאן –

לפיכך תלמוד לומר בפרשת נסכים "מן הבקר או מן הצאן" ולא אמר "מן הבקר ומן הצאן", כדי ללמד: רצה אחד מביא, רצה שנים מביא.

תניא בסנהדרין סו א על הכתוב [ויקרא כ ט]: "כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת, אביו ואמו קילל דמיו בו":

אין לי אלא [שקילל את] אביו ואמו [את]

1. פירש רש"י מכתב יד: דכיון דשני קרא בדיבוריה דכתיב "מן הבקר ומן הצאן" ודאי דוקא כתיב, מדגבי בקר כתיב "מן" וגבי צאן כתיב "ומן", משמע דוקא נקט גבי בקר, משום דלפרושי "מן הבהמה" אתא, וגבי צאן לאוסופי

אתא כתיב "ומן", והכי קאמר מזה אחד ומזה אחד יביא, וכמאן דכתיב "יחדיו" דמי. ולשון התוספות [על פי גירסת ה"צאן קדשים] הוא: דמדכתיב "מן הבהמה" והדר כתיב "מן הבקר ומן הצאן", ולא כתיב "מן